

2. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat
„az aracsi templomromnak és az aracsi kőnek”
a Magyar Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet
24400 Zenta, Posta utca 18., telefon: +381-24/816-790

.....
Gondi Martina igazgató

Zenta, 2019. május 22.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Varga Tamás elnök, Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság; kulturális referens, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta

Levelezési cím: Posta utca 18. 24400 Zenta, Szerbia

Telefonszám: +381 63/566 213

E-mail cím: tamas@vmni.org

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Az aracsi templomrom és az aracsi kő

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

A külhoni magyarság értéktára

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az aracsi településről elnevezett templom romjai, amelyet a nép pusztatemplomnak nevez, a szerbiai Törökbecse, Beodra-Karlova és Basahíd határolta terület lakatlan pusztáján helyezkedik el. A romok egy háromhajós, háromapszisos, utóbb egy keleti toronnyal kiegészített kolostortemplom maradványai. A falakat téglából emelték, a szerkezeti részeket és a díszítőfaragványokat kőből kiviteleztek. Az utóbbiak egy része valószínűleg vörös márványból készült. A XIII. század első harmadában emelt épületből a szentélyrész maradt fenn a hozzá kapcsolódó toronnyal, falszakaszokkal és az északi főhajófal legkeletibb szakaszával, valamint a nyugati fal. Az épület szobrászatáról növénydiszes és figurális fejezetek és konzolok tanúskodnak. A rom mai képét a XX. század eleje állagmegóvó és a hetvenes évek rekonstrukciós munkálatainak köszönheti. Ez utóbbiak során az északi pillért teljesen, a délit pedig részben pótolták.

A templomromra az utóbbi időben a tudomány újra nagy hangsúlyt helyez, amelyet jól jeleznek a templomrom és a hozzá egykor csatlakozott kolostor területén folytatott ásatások és a művészettörténeti kutatások, amelyekben nemcsak szerbiai, de magyarországi szakemberek is kivették a részüket. Az 1970-es évek Nagy Sándor vezette ásatásainak

eredményeit bemutató publikáció a közelmúltban látott napvilágot Nebojša Stanojevnak köszönhetően, a művészettörténeti vonatkozású publikációk pedig Raffay Endréhez köthetők. A legutóbbi időkben a restaurátorszakma is bekapcsolódott a kutatásokba, amelyről Biacsi Karolina anyagtani vizsgálatai tanúskodnak.

A templom egykori története történeti források segítségével nemigen rekonstruálható. Alapítója és szerzetesrendje ismeretlen. Toronnyal való bővítése talán ferences átvételre utal. A romok a tetőzetek megújításáról is tanúskodnak. Annyi bizonyos, hogy az épület pusztulása a törökdúlással, illetve a terület elnéptelenedésével, a későbbiekben pedig a romokat tégl- és kőbányaként használók tevékenységével függ össze. Hiteles forrásokból az épület történetének csak az utóbbi két évszázada rajzolható meg.

Az új kutatási eredmények a templomot az 1200-as évek második-harmadik évtizedére kelteznek és felhívják a figyelmet arra, hogy az épületen olyan gótikus jellegű szerkezeti megoldásokat érvényesítettek, amelynek közvetlen előképei a magyarországi emlékanyagban nem maradtak fenn, eredete pedig Bourges székesegyházáig nyúlik. A szerkezeti megoldásoknak egy része (a nyolcszögű pillérek feletti falpillérek kialakítása) ma már csak XIX. századi ábrázoláson tanulmányozható, de a külső támasztórendszernek a mellékhajófali és gádorfali támpillérek, valamint az ezeket összekötő támfalakból álló rendszerének maradványai a helyszínen is megfigyelhetők.

A nagyrészt antikizáló kompozíciójú, de motivikus és stilisztikai részleteikben gótikus összefüggésektől sem mentes díszítőfaragványok vonatkozásában ugyancsak figyelemreméltó, hogy általuk nemcsak a rom művészetéről alkotható teljesebb kép, de általuk a korszak magyarországi művészetéről is lényegesen több tudásunk lehet, amelynek segítségével az országos művészeti összefüggések képe is árnyalhatóbb. Annál is inkább, mert a díszítőfaragványok Esztergom III. Béla-kori királyi művészetének hatásáról tanúskodnak. Épp az aracsi faragványok erősítik meg azt az állítást, hogy ez az antikizáló művészet provençe–emíliai kapcsolatú.

Az ún. aracsi kő a templomhoz egykor az északi oldalán csatlakozott kolostor udvarán került elő még 1896-ban, Gerecze Péter ásatásakor. A budapesti Magyar Nemzeti Galériában kiállított emlék egy 1100 körül készült síremlék töredéke. Felső részén és oldalain figurális és szalagfonatos díszítés jelenik meg.

Az egykori síremlék eredeti rendeltetési helye máig vitatható, bár nem kizárt, hogy az az aracsi kolostortemplomnak a közelmúltban azonosított elődjéhez, egy, a kövön megjelenőhöz hasonló egytornyos, egyhajós és talán egyenes szentélyzáródású templomhoz tartozott. Az sem kizárt, hogy eredetileg az alapítók síremlékeként készült. Az viszont bizonyos, hogy a fennmaradt részét utóbb, a kolostori építkezések alkalmával építőanyagként hasznosították.

Az aracsi kő művészettörténeti jelentősége vitathatatlan. Erről az elmúlt száz évben megjelent szakirodalmi feldolgozások is tanúskodnak. A kövel legutóbb Tóth Sándor foglalkozott, aki felhívta a figyelmet arra, hogy a díszítés alapján, amely elsősorban bodrogmonostorszegi és dombói faragványokkal mutat kapcsolatot, a korábban vitatott datálási kérdésekre is megnyugtató válasz adható.

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett

Az aracsi templom és az aracsi kő a magyarországi művészet történetének két kulcsfontosságú darabja. Amíg a kő az 1100 körüli szobrászatról és annak összefüggéseiről tanúskodik, addig a rom az 1200 körüli évtizedekben érvényesülő építészeti törekvésekről és kapcsolatairól. A kő az Árpádok kora romanikájának korai korszakához tartozik, amelyből csak kisszámú emlék maradt fenn, a templom az antikizáló kapcsolatú romanika és a góti-

ka egymással érintkező, emlékekben viszonylag gazdag korból származik. Segítségükkel teljesebb kép alkotható az 1100, illetve az 1200 körüli évtizedek magyarországi művészetéről.

Az aracsi kő Gerecze Péter óta szerepel a magyarországi művészettörténettel foglalkozó irodalomban, az aracsi templomrom pedig már Henszlmann Imre óta, azt követően, hogy a maradványokat már a nemzeti romantika korában felfedezték. A rom az 1200 körüli évtizedek emlékeivel foglalkozó szakirodalomban azóta is szerepel. Különös értékét az is emeli, hogy ebből az időből ezen a vidéken más hasonló állapotú épületmaradvány nem ismert. A romra ezért a tudományos közönség mellett a történelem emlékei iránt érdeklődők szélesebb tömegei is felfigyeltek, amelyről a romok körül kialakult kultuszturizmus tanúskodik.

Az aracsi templomrom szélesebb körű felfedezése egyébként a XIX. század első felében történt meg a romantikus romkultusz szellemében, amely a romokat a dicső nemzeti múlt tanúbizonyságának tekintette. A templom legrégebbi fennmaradt ábrázolásai a XIX. század közepén folyóiratok illusztrációjaként jelentek meg, amely a hazai történelmi emlékhelyek iránti korabeli érdeklődést tükrözi. Korunkban ismét fokozódó érdeklődés tapasztalható a pusztatemplom iránt. Romjainak sziluetttrajza szimbólummá vált.

Az 1990-es évektől több civil szervezet is létrejött a környező települések magyarságának kezdeményezésére, melyek az illetékes műemlékvédelmi szervekkel párhuzamosan, a maguk eszközeivel törekedtek a pusztatemplom ápolására, ismertségének növelésére. 1999-től kezdve minden nyáron szentmisével egybekötött emlékünnepséget szerveznek a pusztatemplomban. A 2000-es, millenniumi évben megsokasodtak az aracsi rendezvények, s a következő években a civil kezdeményezésekhez mindinkább csatlakozott az egyház és a politikum mind a vajdasági magyarság, mind az anyaország részéről.

Az aracsi pusztatemplomnak vitathatatlan történeti és művészettörténeti jelentőségén túl tehát szimbolikus jelentőséget is tulajdoníthatunk, amely elválaszthatatlan az épület romállapotától és szinte érintetlen természeti környezetétől. Az épület romként a vajdasági magyarság számára egyre inkább a nemzeti identitás jelképévé vált. Mint szimbólumnak fontos alkotóeleme az áhított Szent István-i alapítás, annak ellenére, hogy a tudományos kutatások későbbi alapításra mutatnak. Az aracsi pusztatemplom, melyhez olyan jelzőket kapcsolnak mint „itteni árva magyarságunk zászlóhordozója” vagy „egy darab Szentföld” a magyarság e vidéken való múltbéli jelenlétét és jövőbeni megmaradását jelképezi. Habár szimbólumként elsősorban a vajdasági magyarok számára fontos, történeti, művészettörténeti jelentősége univerzális értékévé teszi. Az utóbbi években tovább folytatódott a magyarországi és a szerbiai műemlékvédelem szakmai párbeszéde nemzetközi konferenciákkal, közös projektekkel, párhuzamosan a helyszínen folyó konzerválási munkálatokkal.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Bakó Zsuzsanna Ildikó: *Gerecze Péter fényképhagyatéka*. Budapest, 1993.

Bárány Ágoston: *Aracs. Társalkodó*, 1835. március 25. 24. sz. 96.

Bárány Ágoston: *A vándor titkai. Társalkodó*, 1837. szeptember 16. 74. sz. 295.

Bárány Ágoston: *Torontálmegye hajdana*. Buda, 1845.

Berecz Sándor: *Pusztatemplom. Egy darab Szentföld. Az aracsi bencés apátság története*. Temerin, 1970.

Biacsi Karolina: *A délvidéki aracsi templomrom közetanyagainak kutatása*. Kő, XIV. évf.

2012. 3. sz. 18–23.

- Biacsi Karolina: Az aracsi templomrom vakolatainak, habarcsainak és faragványainak állapota. *Kő*, XIV. évf. 2012. 4. sz. 27–32.
- Čanak-Medić, Milka: Srednjovekovna crkva u Arači. Uvod sa istoriografijom. *Zbornik za likovne umetnosti*, 1974. 10. sz. 17–52.
- Csányi Károly – Lux Géza: Építészhallgatóink középkori építészeti felvételei. Ócsa. Református templom. *Technika*, 1939. 2. sz. 51–56.
- Csányi Károly – Lux Géza: Építészhallgatóink középkori építészeti felvételei. Ócsa. Református templom. *Technika*, 1939. 3. sz. 113–116.
- Csányi Károly – Lux Géza: Építészhallgatóink középkori építészeti felvételei. Ócsa. Református templom. *Technika*, 1939. 4. sz. 151–156.
- Csányi Károly – Lux Géza: Építészhallgatóink középkori építészeti felvételei. A bényi római katolikus templom. *Technika*, 1940. 7. sz. 202–209.
- Csemegi József: Az aracsi kő. *Archaeológiai Értesítő*, LXXXV. évf. 1958. 2. sz. 174–190.
- Dercsényi Dezső: A román stílusú művészet fénykora. In uő szerk: *A magyarországi művészet a honfoglalástól a XIX. századig*. Budapest, 1956, 51–130.
- Entz Géza: *A gyulafehérvári székesegyház*. Budapest, 1958.
- Entz Géza: A kerci (cirçai) cisztercita építőműhely. *Művészettörténeti Értesítő*, XII. évf. 1963. 2–3. sz. 121–147.
- Entz Géza: Les pierres sculptées de la cathédrale de Kalocsa – A kalocsai székesegyház faragványai. *Bulletin de Musée Hongrois des Beaux-Arts*, 1966. 28. sz. 31–56., 134–144.
- Forster Gyula szerk.: *Magyarország műemlékei II*. Budapest, 1906.
- Gerecze Péter: Néhány Árpád-kori templomunk (Aracs, Ócsa, Ó-Bars, Börzsöny, Deák-Monostor, Gyulafehérvár, Harina). *Archeológiai Értesítő*, XVI. évf. 1896. 310–316.
- Gerevich Tibor: *Magyarország románkori emlékei*. Budapest, 1938.
- Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. Heves, Hont, Hunyad, Keve, Kolozs, Komárom, Krassó, Kraszna, Kükküllő megye és Kunság. Budapest, 1987.
- Hpl. [Hampel József]: Az aracsi dombormű. *Archaeológiai Értesítő*, ú. f. 1897. 17. sz. 204–212.
- Hpl. [Hampel József]: A N. Múzeumi régiségtár gyarapodása. *Archaeológiai Értesítő*, ú. f. 1897. 17. sz. 86–87.
- Hampel József: *A régibb középkor (IV–X. század) emlékei Magyarhonban*. II. Budapest, 1897.
- Henszlmann Imre: Die mittelalterliche Baukunst in Ungarn. Die romanische Styl im XIII. Jahrhundert. *Österreichische Revue*, 1865. 3. sz. 186–207.
- Henszlmann Imre: Archaeológiai kirándulás Csanádra. *Archeológiai Közlemények*, VIII. évf. 1871. 1–50. [Az aracsi templomról szóló rész: 39–49.]
- Henszlmann Imre: *Magyarország ó-keresztény, román és átmenet stílusú mű-emlékeinek rövid ismertetése*. Budapest, 1876.

- Ipolyi Arnold: Magyarország középkori emlékszerű építészete. Előadva a Magy. Tudom. Akademia XX. ünnepélyes közülésén. Dec. XXII. MDCCCLXI. In *Ipolyi Arnold Magyar műtörténelmi tanulmányai*. Budapest, 1873, 3–62.
- Kalapis Zoltán: Az aracsi pusztatemplom. In uő: *Történelem a föld alatt (948–1848)*. Újvidék, 1995, 31–61.
- Kalapis Zoltán: A táblabíróvilág torontáli akademikusa: Bárány Ágoston. In uő: *Lentségi arcképcsarnok*. Újvidék, 2001, 149–168.
- Kalapis Zoltán: Bánát historikusa: Szentkláray Jenő. In uő: *Lentségi arcképcsarnok*. Újvidék, 2001, 182–193.
- Mezősiné Kozák Éva: A vértesszentkereszti bencés apátsági templom. *Művészet*, XX. évf. 1979. 5. sz. 12–14.
- Mezősiné Kozák Éva: *A vértesszentkereszti apátság*. Budapest, 1993.
- László Gergely – Raffay Endre: Aracs (Arača), a Medieval Benedictine Monastery Church. In Oriško, Štefan szerk.: *Stredná Európa – Mitteleuropa 2. Umenie–Regióny–Vztahy–Kunst–Regionen–Beziehungen*. Studentenkolloquium 10–11. Bratislava, 1994, 39–53.
- Lövei Pál: A tömött vörös mészkő – „vörös márvány” a középkori magyarországi művészetben. *Ars Hungarica*, XX. évf. 1992. 2. sz. 3–28.
- Lux Géza: A vértesszentkereszti egykori bencés apátsági templomrom. *Technika*, XXI. évf. 1940. 268–272, 300–303.
- Mano-Zisi, Đorđe: Prilog ispitivanju Arače. *Rad vojvodanskih muzeja*, II. évf. 1953. 76–84.
- Marosi Ernő: Vértesszentkereszt. In Tóth Melinda – Marosi Ernő szerk.: *Árpád-kori kőfaragványok*. Katalógus. Budapest–Székesfehérvár, 1978, István Király Múzeum, 221–227.
- Marosi Ernő: Megjegyzések a XIII. századi magyarországi építészet kronológiájához. *Építés – Építészettudomány*, XII. évf. 1980. 1–4. sz. 299–323.
- Marosi, Ernő: *Die Anfänge der Gotik in Ungarn. Esztergom in der Kunst des XII–XIII. Jahrhunderts*. Budapest, 1984.
- Marosi Ernő: A koldulórendi építészet Magyarországon. In Haris Andrea szerk.: *Koldulórendi építészeti a középkori Magyarországon. Tanulmányok*. Budapest, 1994, 39–58.
- Marosi Ernő: Esztergom középkori Szent Adalbert székesegyháza – tíz év múltán. *Limes*, 1994. 3. sz. 13–28.
- Marosi Ernő: Pannonia Regia. Kunst und Architektur in Pannonien 1000–1541. [Recenzió.] *Acta Historiae Artium*, XXXVII. évf. 1994–1995. 1–4.
- Marosi Ernő: Bencés építészet az Árpád-kori Magyarországon. A „rendi építőiskolák” problémája. In Takács Imre szerk.: *Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve I.* Pannonhalma, 1996, 131–142.
- Mezey László: Az aracsi kő olvasásához. *Archaeológiai Értesítő*, LXXXV. évf. 1958. 2. sz. 189–190.
- Michler Jürgen: Zur Stellung von Bourges in der gotischen Baukunst. *Wallraf-Richartz-*

Jahrbuch, XLI. évf. 27–86.

Nad, Šandor: Arača. *Rad vojvodanskih muzeja*, II. évf. 1953. 85–91.

Nagy, Sándor: Parallelen des Steines von Aracs in der Wojwodina. In Fitz Jenő szerk.: *Forschungsfragen der Steinskulptur der Arpadenzeit in Ungarn*. Székesfehérvár, 1979, 11–13.

Pantić, Milan K.: Problem Arače u naučnoj literaturi. *Rad vojvodanskih muzeja*, 1964. 12–13. sz. 141–150.

Petrović, Miomir: Arača, Novi Bečej. Srednjovekovna bazilika. *Arheološki pregled*, 1975. 17. sz. 137–138.

Petrović, Miomir: Arača, Novi Bečej. Srednjovekovna bazilika. *Arheološki pregled*, 1976. 18. sz. 126–127.

Petrović, Miomir: Arača, Novi Bečej. Srednjovekovna bazilika. *Arheološki pregled*, 1978. 20. sz. 135–136.

Petrović, Miomir: Pitanje ubicacije Arače. *Građa za proučavanje spomenike kulture Vojvodine*, VIII–IX. évf. 1978–1979. 333–342.

Radnóti Sándor: Magyar folyóirat-illusztrációk 1850–1867. In Szabó Júlia – Széphelyi F. György: *Művészet Magyarországon (1830–1870) I.* Budapest, 1989, 149–155.

Raffay Endre: Az aracsi romok felfedezése. *Hirmondó*, 1996. 08. 31. 82. sz. 23–26.

Raffay Endre: *Az aracsi templom*. Szakdolgozat. Kézirat. Budapest, 1997. [A budapesti ELTE Művészettörténeti Tanszéke Könyvtárában.]

Raffay Endre: Kérdések és válaszok az aracsi templomról. 1. A kérdések. *Magyar Szó [Kilátó]*, XXXVII. évf. 1998. augusztus 15. 8.

Raffay Endre: Kérdések és válaszok az aracsi templomról. 2. A válaszok. *Magyar Szó [Kilátó]*, XXXVII. évf. 1998. augusztus 22. 8.

Raffay Endre: Aracs, Esztergom, Modena. *Magyar Szó [Kilátó]*, XXXVII. évf. 1998. december 15. 8.

Raffay Endre: Az aracsi templom. In Kollár Tibor szerk.: *A középkori Dél-Alföld és Szer.* Szeged, 2000, 449–474.

Raffay Endre: Vértesszentkereszt. In Takács Imre szerk.: *Paradisum plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon – Benedictine Monasteries in Medieval Hungary*. Katalógus. Pannonhalma, 2001, Pannonhalmi Bencés Főapátság, 390–395.

Raffay Endre: *Magyarországi növénydíszes fejezetfaragványok az 1200 körüli évtizedekben, valamint kompozíciós összefüggések és stílusrétegek az esztergomi és a pilisszentkereszt művészeti körökben. I–II.* Doktori disszertáció. Kézirat. Budapest, 2003. [A budapesti ELTE Művészettörténeti Intézetének Könyvtárában.]

Raffay Endre: *Az aracsi templomrom*. Újvidék, 2005, Forum.

Raffay Endre: *Esztergom, Vértesszentkereszt*. Újvidék, 2006, Forum.

Raffay Endre: *A kalocsai második székesegyház és kőfaragványai*. Újvidék, 2010, Forum.

Raffay Endre: Az aracsi templomrom kutatásának régi és új eredményei. *Hid*, LXXVII. évf. 2013. 4. sz. 62–86.

Stanojev, Nebojša: *Srednjovekovna naselja u Vojvodini*. Novi Sad, 1996.

Stanojev, Nebojša: *Aracs. Templomok. Temető. Monostor*. Újvidék, 2009, Vajdasági Múzeum – Forum.

Szentkláray Jenő: Debreczeni Bárány Ágoston élete és munkái. Emlékezés Dél-Magyarország első magyar történetírójáról. In Pauer Imre – Fejérpataky László szerk.: *Értekezések a történelmi tudományok köréből*. Budapest, 1915, 499–605.

Szügyi Ferenc: Az aracsi pusztatemplom mint a magyar nemzeti identitás jelképe. In.: Papp Richárd – Szarka László szerk.: *Bennünk élő múltjaink*. Zenta, 2008. 319–327.

Tóth Melinda – Marosi Ernő szerk. *Árpád-kori kőfaragványok*. Katalógus. Budapest–Székesfehérvár, 1978, István Király Múzeum.

Tóth Sándor: A gyulafehérvári fejedelmi kapu jelentősége. *Építés – Építészettudomány*, XV. évf. 1983. 1–4. sz. 391–428.

Tóth Sándor: Pillér és ív a magyar romanikában. In Bardoly István – László Csaba szerk.: *KoppányTibor hetvenedik születésnapjára. Tanulmányok*. Budapest, 1998, 49–73.

Tóth Sándor: Az aracsi kő rokonsága. In Kollár Tibor szerk.: *A középkori Dél-Alföld és Szer*. Szeged, 2000, 429–447.

Takács Imre: Egy eltűnt katedrális nyomában. Újabb töredékek a XIII. századi kalocsai székesegyházból. In Kollár Tibor szerk.: *A középkori Dél-Alföld és Szer*. Szeged, 2000, 305–335.

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<http://ertektar.rs/ertektar/ertek/Az-aracsi-templomrom-es-az-aracsi-ko/42>

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés g) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Ajánlás az aracsi templomrom és az aracsi kő a Magyar Értéktárba való felvételéhez

A szerbiai Vajdaságban, Törökbecse közelében templom romjai találhatók. A romokat az egykor létezett Aracs települése után nevezték el, de Pusztatemplom néven is ismert. Az épületet a XIII. század elején kolostortemplomként emelték, falait téglából, a szerkezeti elemeket és a díszítőfaragványokat kőből kialakítva. Az épület XVI. század közepi török támadás és a XVIII-XIX. századi bontogatások következtében vált romossá. A teljes pusztulástól műemlékvédelmi beavatkozások mentették meg, amelyekkel párhuzamosan a romokkal a tudomány is foglalkozott.

Az aracsi templomrom történetével és művészettörténeti kutatásával immár negyed évszázada foglalkozom. E kutatásoknak megfelelően mára már jól kirajzolódtak az egykori épület építészeti kapcsolatai és a díszítőfaragványok tanúsította kőfaragói összefüggések. Ezek a kapcsolatok és összefüggések a datálási kérdések megoldásával együtt az emlékek a magyarországi emlékanyagon belüli művészettörténeti helymeghatározását tették lehetővé. Mindez az épületnek a magyarországi korai gótika emlékei közt jelöli ki a helyét, míg a kőfaragványokét az esztergomi királyi és érseki művészeti központ művészetét tükröző csoportban. A magas színvonalú kivitelezés közvetlen mesterkapcsolatokra és külföldi előképek érvényesülésére enged következtetni. Mindez a rom művészetet különleges jelentőségére hívja fel a figyelmet. A különleges jelentőséghez ugyanakkor a romnak a vidéken való páratlansága is hozzájárul: a történelmi körülményeknek köszönhetően a középkori emlékhallomány szinte teljesen elenyészett. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy az eddigi műemlékvédelmi beavatkozások sem csorbítottak az épület eredeti állapotban fennmaradt értékein, valamint az, hogy a rom természeti környezete későbbi építészeti beavatkozásoktól is független.

A romterület 1896-os régészeti kutatása alkalmával került napvilágra az a kőfaragvány-töredék, amelyet a szakirodalom az aracsi kő néven ismert. A budapesti Nemzeti Múzeum tulajdonába került darab egy korábbi templomból származhat. Az egykor feltehetően síremléknek készült faragvány az 1100-körüli magyarországi szobrászat kiemelkedően fontos emléke, amelynek rokonságát nagyrészt a mai Vajdaság területéről ismert leletek képzik.

Az elmondottak alapján, hivatkozva a rom kutatása eredményeiként felmutatható tudományos munkásságomra, az aracsi templomrom és az aracsi kő a Magyar Értéktárba való felvételére teszek ajánlatot.

Budapest, 2020. január 18.

Dr. habil. Raffay Endre

művészettörténész, egyetemi docens, tanszékvezető,
Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar,
Művészettörténet Tanszék és Kutatócsoport

Telefonszám: +36 20/3618729

E-mail cím: raffay.endre@pte.hu

Hungarikum Bizottság

részére

AJÁNLÁS

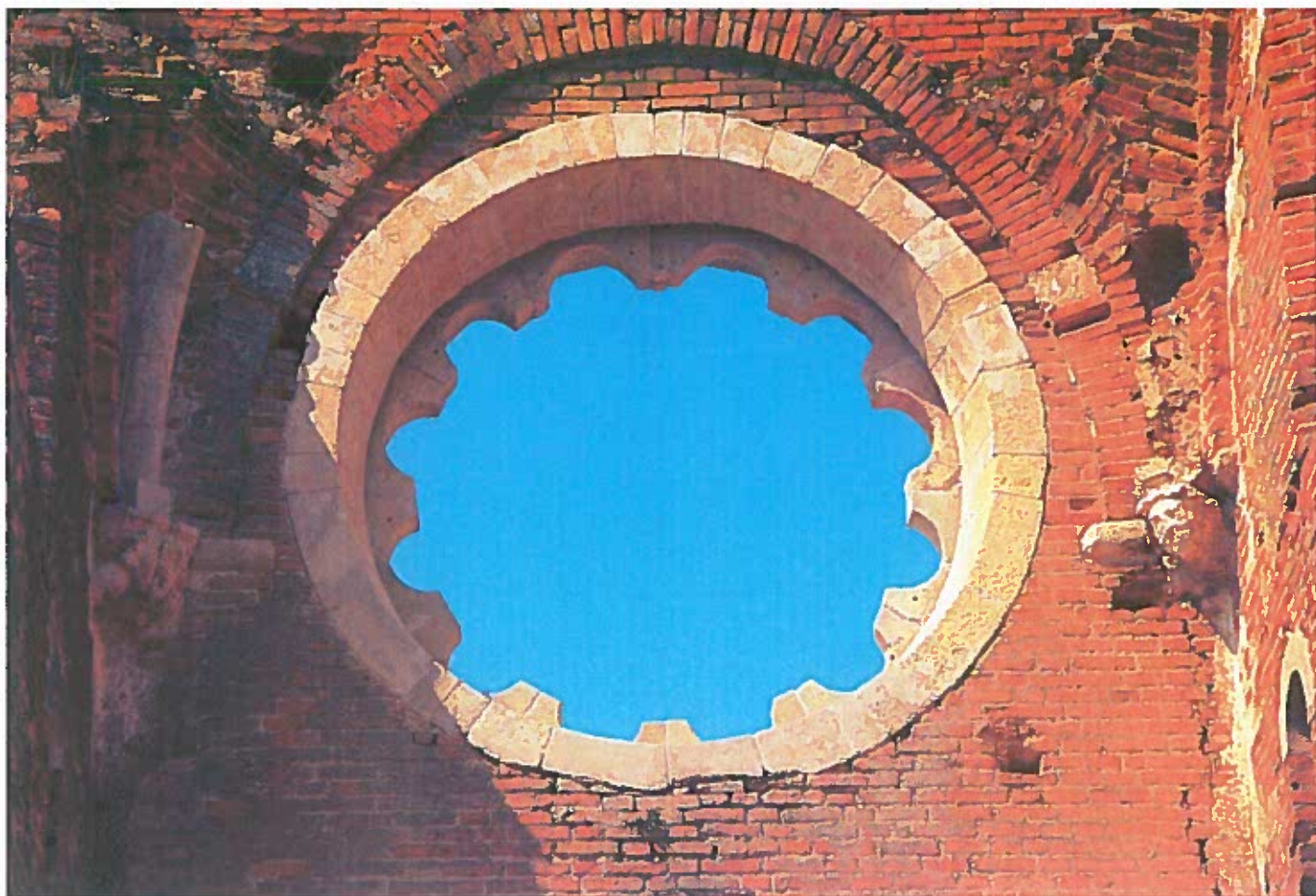
Az aracsi pusztatemplom a Délvidék egyik legértékesebb és legkorábbi építészeti emléke. A Szent Miklós tiszteletére emelt templom Törökbecse közelében található, ha Törökbecse felől Karlovabeodra felé haladva egy elhagyatott vasútállomásnál jobbra térünk. Megérkezve a Törökbecse, Beodra és Basahíd közötti határban egy téglaeépület monumentális hatású romja fogad.

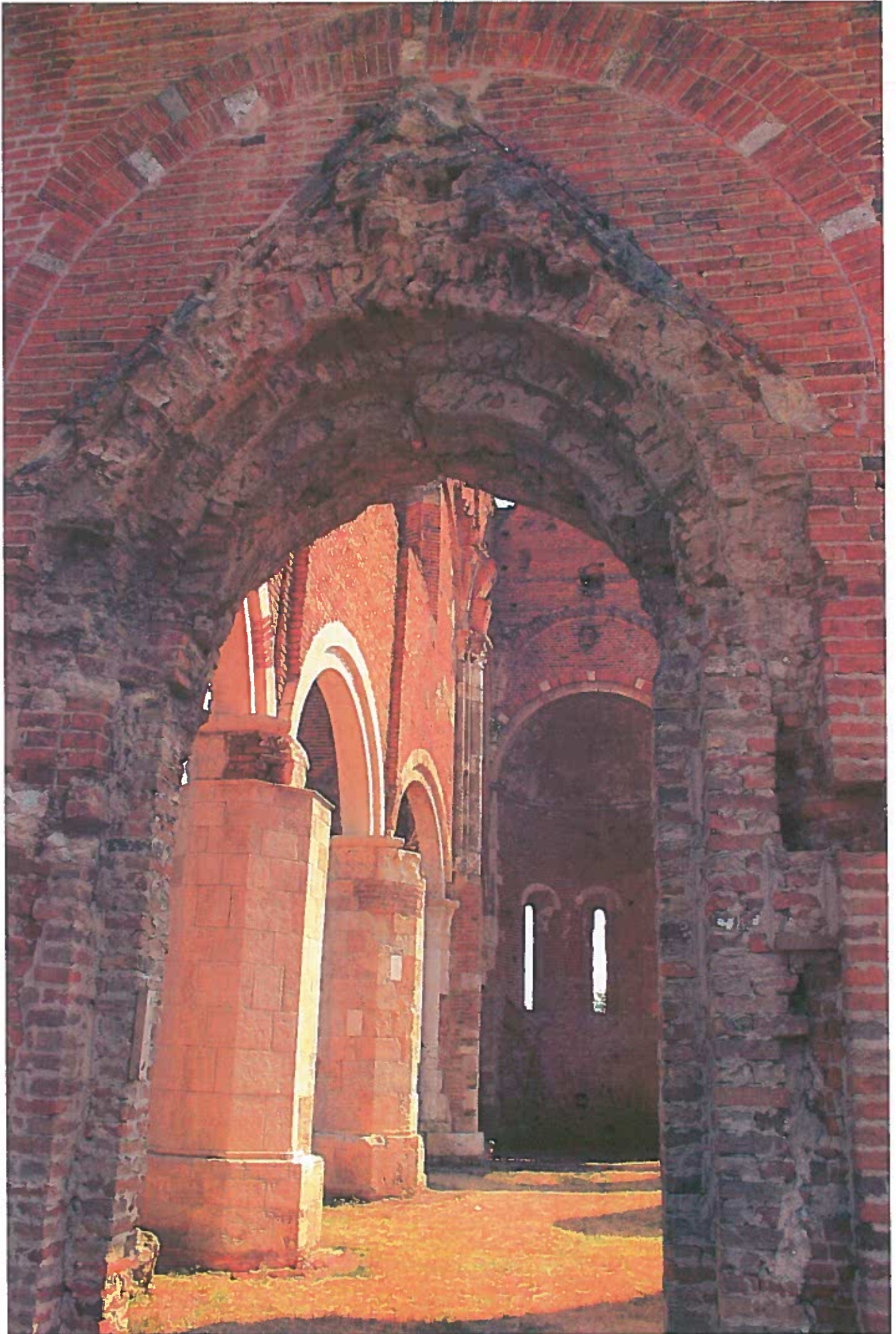
Az aracsi templom és az aracsi kő a magyarországi művészet történetének két kulcsfontosságú darabja. Amíg a kő az 1100 körüli szobrászatról és annak összefüggéseiről tanúskodik, addig a rom az 1200 körüli évtizedekben érvényesülő építészeti törekvésekről és kapcsolatairól. A kő az Árpádok kora romanikájának korai korszakához tartozik, amelyből csak kisszámú emlék maradt fenn, a templom az antikizáló kapcsolatú romanika és a gótika egymással érintkező, emlékekben viszonylag gazdag korból származik. Segítségükkel teljesebb kép alkotható az 1100, illetve az 1200 körüli évtizedek magyarországi művészetéről, ezért ajánlom a külhoni magyarság értéktárába történő felvételét.

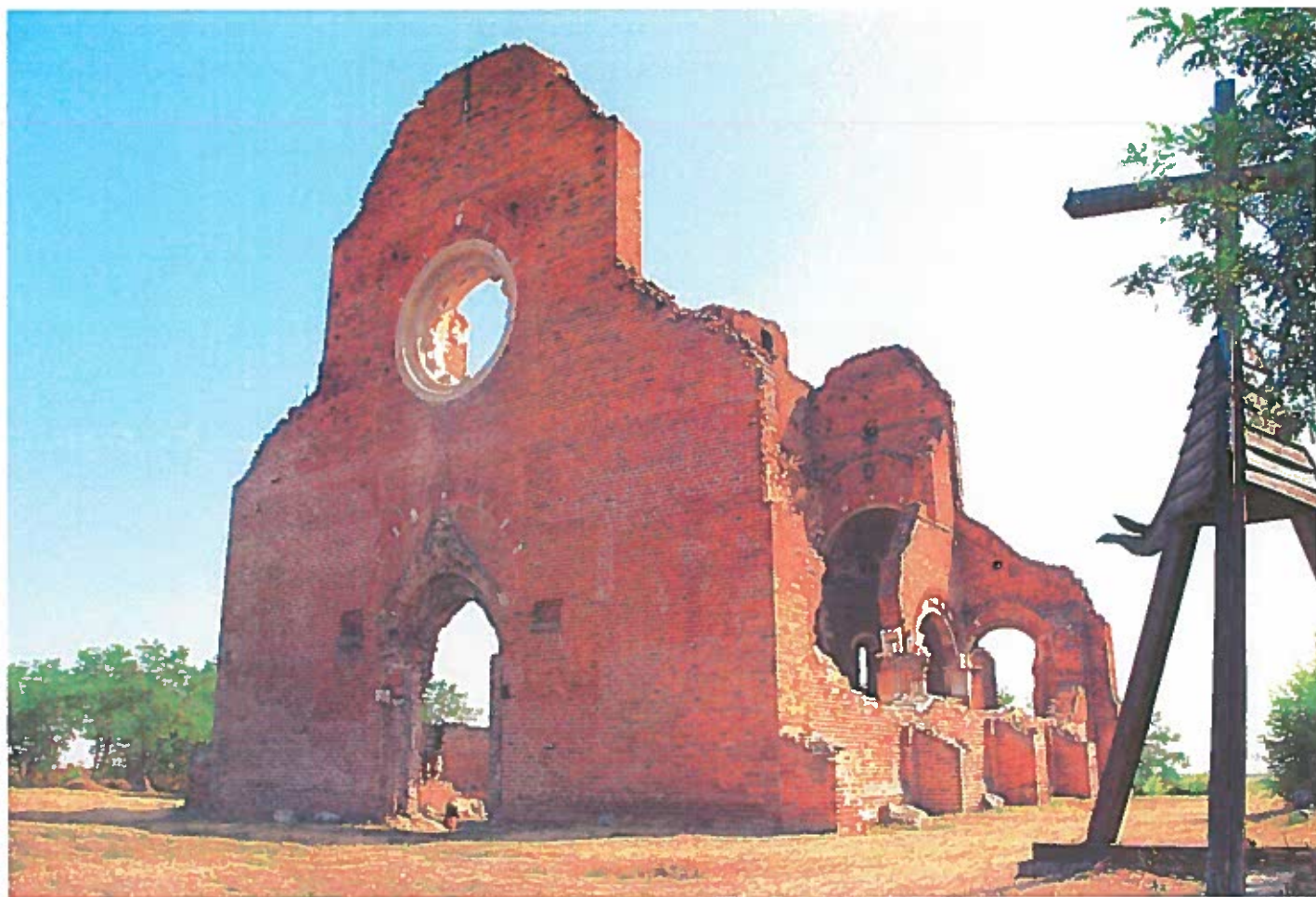

Pásztor István
a Vajdasági Képviselőház elnöke

III.3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozom,

hogy a javaslatához csatolt fényképek közül a javaslatban szereplő termékeket bemutató, III. 1. sz. mellékletben szereplő fényképek Molnár Edvárd tulajdonát képezik, és hozzájárulok a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, illetve a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet szerinti felhasználásukhoz.

Szabadka, 2013. szeptember 23.

Aláírás

VAJDASÁGI MAGYAR ÉRTÉKTÁR

Jegyzőkönyv

a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság

2018. június 6-án, szerdán, 14 óráig elektronikus úton lebonyolított üléséről

A Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság alapszabályának 26. pontja alapján Varga Tamás, a bizottság elnöke kezdeményezte az elektronikus levél útján történő döntéshozatalt *az aracsi templomrom és az aracsi kő a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéről* szóló javaslat elektronikus úton való megvitatását és elfogadását.

Az elektronikus szavazás kezdeményezését szavazatával a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság több mint kétharmada támogatta: Hulló István, Juhász Gyula, Laskovity Kornél, Lovas Ildikó, Nagy Miklós, Paskó Csaba, dr. Raffai Judit, Sagmeiser Ernő, dr. Silling Léda, Szegedinszki Igor, dr. Szilágyi Mária, Tomik Nimród, és Varbai András Vajdasági Magyar Értéktár Bizottsági tagok, valamint Varga Tamás elnök, a határidő lejártáig nem jelzett vissza: Grabovác Dávid.

1. napirendi pont

Varga Tamás, a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság elnöke kezdeményezte *az aracsi templomrom és az aracsi kő a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéről* szóló javaslat elektronikus úton való megvitatását és elfogadását.

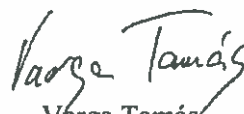
Az elektronikus szavazás javaslatát szavazólapos döntéshozatalban a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság minden tagja támogatta: Grabovác Dávid, Hulló István, Juhász Gyula, Laskovity Kornél, Lovas Ildikó, Nagy Miklós, Paskó Csaba, dr. Raffai Judit, Sagmeiser Ernő, dr. Silling Léda, Szegedinszki Igor, dr. Szilágyi Mária, Tomik Nimród, és Varbai András Vajdasági Magyar Értéktár Bizottsági tagok, valamint Varga Tamás elnök.

A szavazólapos döntéshozatalban a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság az alábbi határozatot hozta meg egybehangzóan:

Határozat_H/VMÉB/1/2018._szám_kelt_2018._június_6.

A Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság 2016. június 7-én meghozott alapszabálya 8. pont 1. és 2. alpontja alapján a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság 2018. június 6-án megtartott elektronikus ülésén elfogadta *az aracsi templomrom és az aracsi kő a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéről* szóló javaslatát, és azt a Hungarikum Bizottságnak továbbítja jóváhagyásra.

Zenta, 2018. június 6.

Varga Tamás
elnök

Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság